

Iriziji geldi

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 24 января, 2025

Iriziji geldi IRIZIJI GELDI

Geçen hepde ABŞ-nyň käbir şatlarynda, mer (meriň kömekçisi, baş prokuror, mejlis) saýlawlary geçirildi. Ses sandyklary açyldy welin, Amerikanyň agzy uçuklady...

Tegelek bir ýyl öň – 2020-nji ýylyň 3-nji noýabryndaky saýlawlarda taryhynyň iň uly ses sany bilen üstün çykan demokratlardyr Baýden bular ýaly gysga wagtda nädip şunça ses ýitirdikä!

Wirjiniýadan mysal bereýin:

Geçen ýyl şatdaky prezident saýlawlarynda Baýden 54.4%, Tramp 44.2% ses aldy. Aratapawudy 10 utukdy.

Meriň kürsüsini Trampyňam goldaýan respublikançy tüçjary Glenn Ýangkin eýeledi!

Ýene bir saýlaw Nýu-Jersi şatynda boldy:

Kürsiniň eýesi üýtgemedi, demokrat mer Fil Mýorfi ýene öňdeligi elden bermedi. Emma. Geçen ýylyň prezident saýlawlarynda bu şatda demokrat Baýden 57.4%, respiblikan Tramp bolsa 41.4% ses aldy. Tapawut 16%. Demokratlar 50.8%, respublikanlar 48.8% ses aldy. Aratapawut 2 utuga çenli düşdi... Bir ýylyň içinde näme-nämeler boldy-da, demokratlaryň sesi bular ýaly derejede peseldi?

Köp pikir soralsyklaryňam ýalňyşandygyny aýdaýyn. (Hemişe ýazyp gelyärin: hususanam telefon arkaly geçirilen jemgyýetçilik pikir soralsyklaryň ýalňyşma ähtimallygy güýçli.)

ABŞ-nyň munisipialet başlyklarynyň saýlawlarynda-da şuňa meňzeş netijeler ýüze çykdy.

Nämüçin?

• ORTA GÜNDOGAR DÄL, ORTA SYN P

Demokratlaryň halk köpçüliginden alýan goldawy 2020-nji ýylyň

prezidentlik saýlawlaryndan şu günki güne çenli döwürde iň pes derejesine düşdi. Muňa, şübhesiz, dowam edýän pandemiýanyňam ykdysadyýete ýetirýän täsiri bar. Baýden häkimiýetiniň infrastrura we sosial howpsuzlyk bukjalaryny häzirem mejlisden geçirmezliginiň-de saýlawlaryň netijesine täsir edendigi aýdylýar.

Şeýle bir mesele bar, bu Türkiýedäki käbir partiýalary-da ýakyndan gyzyklandyrýar: Demokratlaryň saýlaw strategiýasy...

Amerikan zähmetkeşleri kyn günleri başdan geçirýär: işçileriň iş taşlaýyşlary (grev, забастовка) bar. ABŞ-da ýigrimi ýyl bäri orta synp çekişmesi bar. «Orta Gündogar däl, ort synp» diýip häkimiýete gelen demokratlar bu babatda (Owganystandan çykmakdan başga) oňyn ýeke ädim ätmedi. Munuňam üstesine amerikan orta synpy girdejiden ýeterlik paý almazlygynyň sebäbini göçegçilerden görüp durka, demokratlar saýlaw strategiýasyny etnos syýasatynyň üstünde gurdy.

Demokratlaryň syýasy nutuklaryny diňe şäherli intellektuallaryň we akýagyz bolmadyk etniki toparlaryň meselelerine gönükdirmegi amerikanlaryň orta synp gatlagynyň akýagyzlarynyň nägileliklerini üstüne çekip başlady.

Gürrüňsiz, dünýäniň hemme ýerinde bolşy ýaly ABŞ-da hem milletparazlyk-bölünişikçilik häzirem wawwaly jemgyýetçilik meselesi bolmagynda galýar. Özem diňe şu meselä üns berip, beýleki problemalary görmezlige salmak orta synply we pes düşewüntli akýagyz saýlawçylaryň nägileligini döredýär. Saýlawlaryň bu topary öz meselelerine häkimiýetiň biparh garaýar diýip oýlaýar.

Meseleleriň ykdysady köklerini görkezmegiň we çözmegiň deregine demokratlaryň bar bilen-biteniniň etnos syýasaty bolmagy giň gatlaklarda otrisatel garşylyklary döredýär.

• DÜÝP MAKSAT

Milletara deňsizligiň düýp sebäbi ykdysadyýet. Düýp tankydy sosial deňsizligi döreden neoliberalizme däl-de, neoliberalizmiň (işçiler synpy ýaly) oppozisiýany bölmek üçin durmuşa geçirýän salt etnosyň üstünde syýasat ýöretmek

jemgyýetçilikde umytsyzlyga ýol açýar. Bu ýagdaý partiýalary-da çykgynsyz ýagdaýa salýar.

Ykdysady kynçylyklary çözsün diýip (ilatyň 15%-ni düzýän) garaýagy Obamany häkimiýete getirenler dertlerine çäre tapman baý işewür Trampa ýöneldi we yzyndan (ilatyň 20%-ni düzýän) katolik Baýdeni saýlady! Amerikan halk köpçüliginiň milletmezhep tapawudyna parh edip durmaýandygy görnüp dur, mesele ykdysady!

Mydama ýazyp gelyärim: populist syýasat sizi diňe belli bir wagta çenli häkimiýetde saklap biler. Hem elbetde, Türkiýäniňem uly düýpli öwrülişikleri üpjün edip biljek maksatnamasy bolan partiýadyr partiýalara mätäçligi bar.

Şuny-da goşayyn:

Türkiýede milletçilikli, dini, jynsy bölünişikler ýokmy? Heý bolmazmy, bar. Emma.... Zol-zol muny agzap duranyň bilen mesele çözülenok, gaýtam tersine, giň gatlaklarda «meniň meseläm ýokmy näme» diýen ýaly nägilelikleriň döremegine sebäp bolýar. ABŞ-dan mysal bereýin: afro-amerikanlara «gulçulygyň öwez tölegi» ýaly talaplar, pes we ortagürp gazançly akýagyzlaryň nägileligine sebäp bolýar. Munuň sebäbi olaryň köpüsiniň jyns paraz boldugyndan däl-de, maddy sebäplerden gözbaş alýar...

Her dürli bölünişige-agzalalyga garşy göreş edende adamlaryň bizar-peteňini çykarmazlyk-irizmezlik lazým! Çünki: edeniň tersine bolup, ýarany gorjalama ýa-da duşmançyk döretme ýaly ýaramaz ýagdaýlary ýüze çykaryp bilýär.

Adamlaryň başyny-gözünü aýlamazlyk lazým:

Maksat – neoliberalizmiň döredýän ähli deňsizliklerini ýok etmek bolmalydyr.

Soner ÝALÇYN.

«SOZCÜ» gazeti, 11.11.2021 ý. Publisistika